

סיון התשע"ז

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

גאולה ויבום

לחג השבועות (על פי שיעור של ד"ר יעל ציגלר)

4. דברים כ"ה ה-י:

ה כִּי-יָשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו, וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֶן אֵין-לוֹ--לֹא-תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ-הַמֵּת הַחוּצָה, לְאִישׁ זָר: יְבָמָה יָבֵא עֲלֶיךָ, וְלִקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וַיְבָמָהּ. וְהָיָה, הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תִּלְד--יָקוּם, עַל-שֵׁם אָחִיו הַמֵּת; וְלֹא-יִמָּחַה שְׁמוֹ, מִיִּשְׂרָאֵל. זֹ וְאִם-לֹא יִחַפֵּץ הָאִישׁ, לְקַחַת אֶת-יְבָמָתוֹ; וְעִלְתָּה יְבָמָתוֹ הַשְּׂעֵרָה אֶל-הַזְּקֵנִים, וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהִקָּים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל--לֹא אָבָה, יְבָמִי. ח וְקָרְאוּ-לוֹ זְקֵנֵי-עִירוֹ, וְדָבְרוּ אֵלָיו; וְעָמַד וְאָמַר, לֹא חִפַּצְתִּי לְקַחְתָּהּ. ט וּנְגִשָּׁה יְבָמָתוֹ אֵלָיו, לְעִינֵי הַזְּקֵנִים, וְחִלְצָה נְעֻלּוֹ מֵעַל רַגְלוֹ, וַיִּרְקַה בְּפָנָיו; וְעָנְתָהּ, וְאָמְרָה, כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ, אֲשֶׁר לֹא-יִבְנֶה אֶת-בֵּית אָחִיו. י וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל: בֵּית, חֲלוּץ הַנְּעֹל.

5. הגמרא (כתובות ז ע"א):

"בעז אלמון שנשא אלמנה הוה".

6. אבן עזרא על דברים כה ה:

כי ישבו אחים יחדיו – גם הם אמרו, כי אינם אחים ממש, כי אם קרובים, והביאו ראיה מבעז. ולא אמרו כלום, כי אין שם זכר יבום כי אם גאולה... והנה נואלו ונסכלו, כי הנה מפורש בבני יהודה "ויבם אותה"... בעבור היותן לשני אחים... והכתוב אמר על אונן שלא נתן זרע לאחיו "וירע בעיני ה'". על כן אנחנו נסמוך על הקבלה שהם אחים ממש..

7. דיני אשור התיכונה (לוח A, סעיף 33):

אשה כי תשב בבית אביה, ומת בעלה ובנים יש לה, בביתם תשב כאשר תבחר. אם בנים אין לה, חמיה ישיא אותה לבן כבחירתו [...], ואביה לחמיה יתננה לקחתה לו לאשה. אם בעלה וגם חמיה מתו, ובן אין לה אלמנה היא, אל אשר טוב בעיניה תלך

8. רמב"ן על בראשית לח ח:

אבל הענין סוד גדול מסודות התורה בתולדות האדם, ונכר הוא לעיני רואים אשר נתן להם השם עינים לראות ואזניים לשמוע. והיו החכמים הקדמונים קודם התורה יודעים כי יש תועלת גדולה ביבום האח... כי כל שארו

1. רות רבה ב יד:

אמר רבי זעירא מגילה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא איסור ולא היתר, ולמה נכתבה ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים.

2. רות ד א-יב:

א ובעז עלה השער וישב שם והנה הגאל עבר אשר דבר-בעז ויאמר סורה שבה-פה פלני אלמוני ויסר וישב. ב ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו-פה וישבו. ג ויאמר לגאל חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי השבה משדה מואב. ד ואני אמרתי אגלה אונד לאמר קנה נגד הישבים ונגד זקני עמי אם-תגאל גאל ואם-לא יגאל הגידה לי ואדע (ואדעה) כי אין זולתך לגאול ואנכי אחריך ויאמר אנכי אגאל. ה ויאמר בעז ביום-קנותך השדה מיד נעמי ומאת רות המואביה אשת-המת קניתי (קניתי) להקים שם-המת על-נחלתו. ו ויאמר הגאל לא אוכל לגאול- (לגאל-) לי פן-אשחית את-נחלתי גאל-לך אתה את-גאלתי כי לא-אוכל לגאל. ז וזאת לפנים בישראל על-הגאלה ועל-התמורה לקים כל-דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל. ח ויאמר הגאל לבעז קנה-לך וישלף נעלו. ט ויאמר בעז לזקנים וכל-העם עדים אתם היום כי קניתי את-כל-אשר לאלימלך ואת כל-אשר לכליון ומחלון מיד נעמי. י וגם את-רות המואביה אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם-המת על-נחלתו ולא-יפרת שם-המת מעם אחיו ומשער מקומו עדים אתם היום. יא ויאמרו כל-העם אשר-בשער והזקנים עדים יתן ה' את-האשה הבאה אל-ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את-בית ישראל ועשה-חיל באפרתה וקרא-שם בבית לחם. יב והי ביתך בבית פרוץ אשר-ילדה תמר ליהודה מן-הזרע אשר יתן ה' לך מן-הנערה הזאת.

3. רות ג יא:

"כי יודע כל שער עמי כי אשת חיל את"

הקרוב אליו ממשפחתו אשר הוא יורש נחלה יגיע ממנו תועלת. והיו נוהגים לישא אשת המת האח או האב או הקרוב מן המשפחה. ולא ידענו אם היה המנהג קדמון לפני יהודה. וכאשר באתה התורה ואסרה אשת קצת הקרובים, רצה הקב"ה להתיר איסור אשת האח מפני היבום, ולא רצה שידחה מפניו איסור אשת אחי האב והבן וזולתם, כי באח הורגל הדבר ותועלת קרובה ולא בהם. ...

וחכמי ישראל הקדמונים, מדעתם הענין הנכבד הזה, הנהיגו לפנים בישראל לעשות המעשה הזה בכל יורשי הנחלה, באותם שלא יהיה בהם איסור השאר, וקראו אותו גאולה, וזהו ענין בעז וטעם נעמי והשכנות, והמשכיל יבין.

9. תרגום רות ד ו :

ואמר הגואל כי האי גונא לית אנא יכיל למפרוק לי על דאית לי אתתא לית לי רשו למסב אחרניתא עלהא דלמא תהי למצו בביתי ואהא מחבל ית אחסנתי פרוק לך את ארום דלית אתתא ארום לית אנא יכל למפרוק (-במקרה איני יכול לגאול כיוון שיש לי אישה, אין לי רשות לשאת אחרת עליה, פן תהיה למריבה בבית, ואשחית את נחלתי. גאל לך אתה כי אין לך אישה כי לא אוכל לגאול)

10. מלבי"ם רות ד ו :

על זה השיב (הגואל): "אחר שלא אוכל לגאל לי" – דייק מלת לי, רצונו לומר שלא אוכל שיהיה לעצמי... לא יקרא על שמי.